

LA NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY (de 1978 a 1992)

BIBLIOTECA
SERRA
D'OR

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

**LA NORTH AMERICAN
CATALAN SOCIETY
(DE 1978 A 1992)**

A cura d'August Bover i Font

Pròleg de Pere Pi-Sunyer i Bayo

NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY
PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT
1992

La Mostra d'Art Català Contemporani de la NACS

El llarg i sovint difícil camí d'aquesta singular col·lecció d'obres artístiques que configuren el fons d'art de la NACS (Associació Catalana de Nord-Amèrica) s'inicià al començament de l'any 1981. La NACS feia tres anys que havia estat fundada. A més del col·loqui fundacional a Urbana, Illinois, de l'any 1978, s'havia celebrat l'encontre de Yale de 1980. I ja posàvem tota l'energia en l'organització del tercer col·loqui, el primer que ens havia de dur a terres canadenques. Volíem fer bona l'expressió que a la tercera va la vençuda. Per això, ens calia ampliar el registre de les activitats fetes fins aleshores. El col·loqui de Toronto havia de ser la pedra de toc per al futur de la NACS. I ho fou, ben certament. I l'activitat més agosarada, especialment per a una associació essencialment composta de professors universitaris, fou la de dur a terme aquesta Mostra d'Art.

La idea sorgí de les converses entre Nathaniel Smith, llavors secretari de la NACS, i el cantant Xavier Ribalta, que havia anat a fer una gira artística per terres americanes. Ells pensaren que calia demanar a alguns artistes catalans que donessin obres a la NACS per tal que la seva venda permetés establir els fons econòmics necessaris per fer possible el bon funcionament i l'expansió de la nostra associació. Aviat, però, ens semblà que allò que calia fer era aconseguir una col·lecció

autènticament representativa que fos donada a la nostra entitat, no com a mitjà de suport econòmic, sinó com a patrimoni cultural permanent que assegurés la nostra presència com a força capdavantera en la projecció exterior de la cultura catalana a Nord-Amèrica. Consultada tota la junta de govern, s'acordà aquesta darrera eventualitat. Jo mateix, en funció del càrrec que llavors tenia de vocal coordinador de la NACS als Països Catalans, vaig ser el responsable de tirar endavant el projecte.

El procés inicial fou el més fàcil i, tanmateix, resultà molt interessant. Es tractava d'establir, de la forma més objectiva possible, la llista d'artistes que hom considerava més importants i més representatius de la plàstica catalana contemporània. Volíem, a més, que la representativitat s'estengués a tot l'àmbit territorial dels Països Catalans i a tots els mitjans artístics. El total d'obres no havia de depassar en massa la trentena, altrament ens semblava impensable que la col·lecció pogués traslladar-se fàcilment un cop tramesa al Canadà. Calia trobar, per començar, un grup heterogeni de veus crítiques que confegeïssin llistes d'uns trenta noms i arribar a una llista final a partir de les coincidències. La decisió de triar els crítics fou, en gran mesura, arbitrària; al final, les veus foren les de: Alexandre Cirici, Josep Maria Corredor Matheos, Daniel Giralt-Miracle, el grup de la galeria Metrònom (Glòria Picazo, Lena Balaguer i Vicenç Altaió), Joan Brossa i Jaume VallcorbaPlana. A part de Joan Miró i Antoni Tàpies, les obres dels quals al final no vàrem poder aconseguir, el «quadre d'honor» que resultà d'aquelles llistes fou per a mi d'una banda una confirmació, d'una altra una revelació. Ultra Miró i Tàpies, només Ràfols Casamada era l'altre nom present a totes les llistes. Darrera d'aquests, hi havia sis artistes els noms dels quals apareixien a cinc de les llistes crítiques. I eren alguns d'aquests noms els que per a mi significaven una revelació: Andreu Alfaro, Frederic Amat, Josep Guinovart, Robert Llimós, Joan Ponç i Moisès Villèlia. Dos escultors, quatre pintors i tres generacions prou diferenciades. Aquesta seria, en definitiva, la tònica que s'havia de mantenir en la composició final de la Mos-

tra, que contenia quinze pintures, quatre escultures en pedra, metall o bambú, quatre obres de mitjans múltiples, dos dibuixos, dues litografies, dues peces de ceràmica, dues fotografies i un tapís. En total, trenta-dos artistes. (Vegeu l'Apèndix d'aquest article).

Com a exemple d'una primera valoració crítica de la Mostra d'Art de la NACS, m'agradaria reproduir aquí les paraules de Maria José Corominas, la qual, a més d'oferir-me un suport constant al llarg del projecte, fou qui s'encarregà d'introduir les obres i els artistes al públic que va assistir a la inauguració feta el 16 d'abril de 1982, a la Universitat de Toronto, al Canadà. Corominas, doncs, escriu:

És un fet arbitrari que dels grans només hi hagués Clavé i Vila Arrufat, però resulta significatiu, perquè mentre el primer representa la voluntat de participació en les aventures de l'avantguarda, el segon correspon a un intimisme realista molt típic de la burgesia catalana. Era bona la tria dels artistes de la generació del mig, amb la delicadesa lírica del Ràfols Casamada més inspirat, l'apassionament postinformalista de Josep Guinovart i el neoprimitivisme d'Argimon. Ben diferent, pertany a la mateixa promoció el decorativisme preciosista de Modest Cuixart. Equivalent d'aquesta etapa al País Valencià és l'obra de Mompó, tan relacionada amb el laconisme del Grup Cobra.

D'aquells que van entrar a la palestra els anys seixanta, hi ha l'obra esotèrica de Zush i la màgia primitivista de Frederic Amat. Les conseqüències del profund moviment conceptual que va dominar els anys setanta són visibles a l'art de les fibres, que domina Maria Teresa Codina, i en l'art processal de Fina Miralles. L'exposició presenta algunes conseqüències del moment dels mitjans alternatius, en l'obra «Intermedia» del pintor d'Alcoi, Toni Miró, mentre l'evolució d'aquells que havien despertat la sensibilitat Pop durant els seixanta i que, des dels setanta, penetren a l'hiperrealisme amb una habilitat extraordinària, es presenta en l'obra dels valencians Boix, Armengol i Heras, que completen la família dels pintors de l'acabat perfecte. En contrast amb ells, hi ha tota la família dels postmoderns, que fan pintura-pintura, i que han arribat a aquest món a partir de posicions diverses: Borrell, antic membre dels Gallots, i Llimós, procedent del Pop i del conceptual, i Jordi Teixidor, procedent del cinetisme. Una tendència poètica molt catalana difícilment encaixable en patrons de fora és la del cantor

de l'intimisme mesocràtic, Viladecans, i el prestidigitador de somnis, Perejaume. En relació amb aquest grup, podem situar l'obra de Barceló i Viladot. L'escultura hi és ben representada amb l'enginy àgil i difícil de Villèlia, el personal neoclassicisme, paradoxalment barroc, de Subirachs, els ritmes seriats d'Alfaro, els muntatges de Vila Grau i l'habitual sorpresa de Medina Campeny. La ceràmica és resumida amb eficàcia des de les formes perfectes del veterà Antoni Cumella, fins la nova poètica, tan subtil, de Maria Bofill. L'exposició es completa amb les obres de dos cultivadors dels mitjans alternatius, Antoni Miralda i Antoni Muntadas. (*Avui*, 6 de juny, 1982, p. 28.)

Abans, però, d'arribar a aquest moment de satisfacció de veure les obres exposades a la galeria de la Universitat de Toronto, calgueren uns llargs mesos de gestions ininterrompudes. De primer, calia convèncer cada un dels artistes seleccionats de la importància del projecte. La resistència més comuna era la del fet de sentir-se un xic políticament «explotats», car, durant els anys de la resistència antifrancista, havien estat molt nombroses les organitzacions que els havien demanat de donar obra seva per tal de finançar activitats d'ordre cultural i polític. Arribada la democràcia, era l'hora de la professionalització i del suport institucional. Per part nostra, sempre vàrem entendre aquests raonaments que, en alguns casos, ens féu impossible de comptar amb l'obra d'artistes escollits. Amb tot, aquest període de trucades i visites constants a tallers i galeries resta, a la meua memòria, com un aprenentatge directe de tot l'entramat que envolta el món de la creació i distribució de l'obra d'art als Països Catalans. Vist amb perspectiva, no em sembla un temps «acadèmicament» perdut ans un temps molt especial que canvià la meua relació amb l'art i els artistes catalans, molt més oberts i generosos del que hom vol sovint fer-nos pensar. L'altra dificultat, tot i que relativa, fou la d'aconseguir el suport institucional. L'acord inicial de base amb la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya trobà alguns entrebancs de finançament que ens impediren, a darrera hora, confegir un catàleg i presentar l'exposició a Catalunya. Tot plegat, però, no fou obstacle perquè la Mostra fos oficialment inaugurada per l'Honorable senyor Max Cah-

ner, Conseller de Cultura, el 16 d'abril de 1982, com un dels actes centrals del Tercer Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica, el qual, impecablement organitzat pel professor Joseph Gulsoy, que era llavors el president de la NACS, fou celebrat a la Universitat de Toronto, al Canadà.

A l'hora d'evocar la història de la Mostra d'Art de la NACS, hom ha de fer una menció especial de la feina incansable del professor Nathaniel Smith, coinspirador de la iniciativa i organitzador de la seva exposició a la ciutat de Boston, enmig d'un dens programa de conferències, projeccions cinematogràfiques, actuacions teatrals i musicals, i exposicions. El conjunt d'aquestes activitats s'anomenà «A Salute to Barcelona». Era la salutació de Boston com a ciutat oficialment declarada germana de Barcelona per l'acord signat per ambdós alcaldes el setembre de l'any 1980. D'entre el seguit de conferències, voldria recordar la de cloenda que va dictar Josep Lluís Sert, el professor «emeritus» d'arquitectura de la Universitat de Harvard, el dia 10 de juny de 1982. El títol fou: «Boston and Barcelona: Two Centers of the Visual Arts». Aquesta evocació fóra incompleta, a més, sense recordar que dos mesos abans de celebrar-se aquests actes d'agermanament cultural entre Boston i Barcelona, tinguérem el privilegi de viure un contacte directe i molt humà entre l'ambaixada cultural catalana, que anava de viatge precisament cap a Toronto, al Tercer Colloqui de la NACS, i un bon nombre de personalitats del món acadèmic, artístic i polític de Cambridge i Boston. La trobada la facilità l'amabilíssima recepció que ens oferí el senyor Ferran Perpiñà-Robert, cònsol d'Espanya a Boston. La presència de Josep Lluís Sert entre els convidats transformà el moment en una ocasió emocionant i històrica per a tots aquells que havíem vingut des de Catalunya.

La Mostra d'Art Català de la NACS, doncs, viatjà des de Toronto a Boston, on fou instal·lada en una sala d'exposicions de la Biblioteca Municipal i exposada al llarg del mes de maig de 1982, juntament amb una exposició de llibres catalans, cedits per la Generalitat de Catalunya, així com una altra exposició de llibres rars sobre la impressió a Barcelona de 1475

a 1970, pertanyents al fons de la Biblioteca. Fins aquí, la Mostra havia tingut una singladura sense massa entrebancs. El camí posterior que l'havia de retornar a terres canadenques seria llarg i problemàtic. Abans, però, la Mostra fou encara exposada a la capital nord-americana, a Washington D.C., durant el Quart Col·loqui de la NACS que, sota la direcció dels professors Josep Maria Solà-Solé i Mercè Vidal-Tibbits, i amb la col·laboració de la Universitat Catòlica d'Amèrica, tingué lloc al Capítol Hilton, a curta distància de la Casa Blanca, dels dies 31 de maig al 2 de juny de 1984.

Allò que es posà de manifest, ja amb el difícil trasllat a Washington, altra vegada fet possible pel voluntarisme incansable del professor Nathaniel Smith, fou el fet que moure la Mostra requeria una infraestructura organitzativa i financera que la NACS òbviament no posseïa. Després de Washington, doncs, les obres d'art de la Mostra foren, per dir-ho de manera econòmica, usufructuades per diversos membres de l'entitat que les exposaren privadament en llurs domicilis. En alguns casos, com el del professor Rodolfo Cardona, amb autèntica cura estètica. Fou, precisament, allò que s'escaigué amb una de les obres que mantenia el professor Cardona, el que ens obligà a cercar la solució que finalment hem adoptat, la de trobar una seu permanent per a la mostra en una institució acadèmica que es comprometí a exposar-la de manera continuada. Per retornar al detonant del cas Cardona, el fet fou que, havent-se de traslladar de casa i atesa la fragilitat dels materials i les dimensions de l'obra de Josep Guinovart, el professor Cardona es veia impossibilitat de fer-se càrrec del transport i assegurança de l'obra. Sortosament, i gràcies a les seves pròpies gestions amb Guinovart mateix, així com amb el professor Arseni Pacheco, llavors president de la NACS, s'arribà a l'acord extraordinari de donar aquesta obra al Museu d'Art de Long Island, que es comprometia a fer constar que l'obra havia estat una donació de la NACS. Aquesta «pèrdua» per al nostre patrimoni, tot i la tranquil·litat de saber que l'obra ha entrat a formar part d'una de les col·leccions més destacades dels Estats Units, va precipitar la recerca d'aquella insti-

tució que havia d'esdevenir la seu permanent del nostre fons d'art. El professor Albert Porcheras-Mayo i jo mateix havíem fet gestions al museu d'art de la Universitat d'Illinois, a Urbana, sense sort. Més tard, l'any 1988, jo em trobava en plenes negociacions amb la Texas A & M University, que era a punt d'obrir un museu d'art, quan m'arribà la notícia, magnífica, que el professor Arseni Pacheco havia assolit un acord definitiu amb la Simon Fraser University, de Vancouver, a la British Columbia canadenca. L'acord establia que les obres s'exposarien com a col·lecció permanent a la Simon Fraser Gallery, bo i fent constar que es tractava d'un préstec indefinit de la NACS i, potser el més important, que l'entitat restava obligada a deixar-nos les obres sempre que tinguéssim l'oportunitat i la infraestructura necessària per organitzar-ne exposicions itinerants.

Aquest és, doncs, el final quasi feliç d'un llarg viatge. Així, la darrera setmana de maig de 1990, durant la celebració del Sisè Col·loqui de la NACS a Vancouver, que Arseni Pacheco i el seu equip de col·laboradors transformà en una nova fita organitzativa i intel·lectual en el caminar històric de la nostra associació, hom pogué assistir a l'acte de lliurament del nostre fons d'art que, en nom de la Generalitat de Catalunya, garant definitiva d'aquest projecte, presentà el senyor Carles Duarte. L'acte, un animadíssim còctel, establí el compromís d'ambdues parts per tal d'assegurar que en un futur prou immediat la Simon Fraser Gallery comptaria amb el fons complet de la nostra col·lecció i començaria, així, una nova etapa en aquesta aventura artísticocultural que la NACS es comprometé a dur a terme ara fa gairebé deu anys. Em plau, a l'hora d'escriure aquestes ratlles, saber que el nostre compromís és ben a prop de ser una realitat total.

JAUME MARTÍ-OLIVELLA

Portland, Oregon.
Hivern 1991

APÈNDIX:
ARTISTES I OBRES DE LA MOSTRA D'ART DE LA NACS

<i>Nom</i>	<i>Títol</i>	<i>Mesures</i>	<i>Material</i>	<i>Data</i>
1. Andreu Alfaro	«Forma Continuada»	25×30×25	acer	1978
2. Frederic Amat	—	100×70	oli i acrílic (cartró)	1981
3. Daniel Argimon	«Pintura Collage»	100×100	pintura al paper (tela)	1981
4. Rafael Armengol	«Apòstol»	73×60	oli (tela)	1981
5. Miquel Barceló	—	100×70	oli i acrílic (cartró)	1981
6. Maria Bofill	—	12×11	porcellana	1980
7. Manolo Boix	—	100×100	oli (tela)	—
8. Antoni Boleda	«Parella ajaguda»	21×14,5×28	pedra polida	—
9. Alfons Borrell	«Tres del Dos del 80»	114×146	—	1980
10. Antoni Clavé	—	60×45	oli (paper)	1982
11. Maria Teresa Codina	«Catalunya-4»	100×100×10	fil (tela)	1981
12. Modest Cuixart	«Nereida»	54×65	oli (tela)	1982
13. Antoni Cumella	—	50×50	pedra esmalta- da (relleu)	1981
14. Josep Guinovart	—	206×165	fusta	1980
15. Artur Heras	«Taller»	73×60	tinta al paper (collage)	1980
16. Robert Llimós	«Segador»	79×58	caseïna	1981
17. Medina Campeny	«John Juanola»	60,5×45,5	tinta	1975
18. Antoni Miralda	—	—	línia de pa (fotografia)	1977
19. Fina Miralles	—	100×81	cotó i acrílic	1981
20. Toni Miró	«Una mà a Xile»	118×118×20	oli sobre acer	1977
21. Manolo Mompó	«Mercat»	60×45	pintura al paper	1981
22. Antoni Muntadas	«Diàleg»	51×41	fotografia	—
23. Perejaume	«Paisatge aerostàtic»	92×60	oli (tela)	1981
24. Ràfols-Casamada	«Verd i Blau»	80×80	oli (tela)	1981
25. J. M. Subirachs	«Dafne-1981»	39×19×11	bronze	1981
26. Jordi Teixidor	—	120×96	oli (tela)	1982
27. Antoni Vila-Arrufat	«Escena de la guerra del 36»	60×50	gravat litogràfic	1938

28. Joan-Pere Vildecans	—	55×76	litografia original	—
29. Francesc Viladot	«Fruïtes sobre una taula»	130×96	oli (tela)	—
30. Joan Vila-Grau	«Antropomorfe»	100×67×5	oli sobre fusta (relleu)	—
31. Moisès Villèlia	—	80×6×6	bambú	—
32. Zush (Albert Porta)	«Pare i Mare del Món»	100×70	oli (tela)	1982